

Tilastokeskus

	Päiväys	Nro
Heli Saijets Puh. 90-58001 Tel.	31.12.1987	110

LIIKKUVUUSSELVITYS OSA 1:

TYÖVOIMAN LIIKKUVUUS YKSITYISEN SEKTORIN

TYÖSUHDETIETOJEN PERUSTEELLA

KOKEILUHANKE TUOTTAA TYÖVOIMAN LIIKKUVUUSTIETOJA TYÖVOIMATUTKIMUKSEN, TYÖSUHDEREKISTERIN JA TYÖNHAKIJAREKISTERIN AVULLA

Tilastokeskus asetti 1.6.1985 työryhmän selvittämään mahdollisuutta tuottaa tietoja työvoiman liikkuvuudesta Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen, Eläketurvakeskuksen työsuhderekisterin ja työvoimaministeriön työnhakijarekisterin tiedoista. Työryhmän puheenjohtaja oli Aarno Laihonen (TK), jäseninä Markku Luukkala (ETK), Niilo Sääski (TVM), Kyllikki Kari (TK) ja sihteerinä Heli Saijets (TK). Työpaikan vaihdosten vuoksi työryhmässä tapahtui henkilövaihdoksia siten, että työhön osallistuivat myös Simo Pinomaa (TK), Heikki Poukka (ETK), Hannu Ramberg (ETK), Pertti Airo (TK) ja Eero Kukkonen (TK).

Raportin 1. ja 2. osan laati yliaktuaari Heli Saijets. Raportin 3. osan, joka osin rahoitettiin työvoimaministeriön tutkimusmäärärahoihin, laati vs. yliaktuaari Simo Pinomaa. Viimeistelystä vastasi tilastonlaatija Aija Laaksonen. Työryhmä työskenteli vuoden 1987 marraskuuhun tuloksena seuraavat raportit:

1. Työvoiman liikkuvuus yksityisen sektorin työsuhdetietojen perusteella.
2. Työvoimatutkimuksen ja Eläketurvakeskuksen työsuhderekisterin työllisyystietojen yhteensovitus.
3. Työnhakijarekisterin liittäminen työvoiman liikkuvuutta selvittävään kokeiluun.

Kokeilun tavoitteena oli tutkia mahdollisuudet tuottaa rekisteripohjaisia tilastoja yksityisen sektorin työvoiman liikkuvuudesta. Kokeilun perustana oli työvoimatutkimuksen vuoden 1984 ensimmäisen neljänneksen henkilöotos. Näille henkilöille poimittiin työsuhderekisteristä kaikki vuoden 1984 aikana voimassa olleiden työsuhteiden alkamis- ja mahdollinen päättymispäivämäärä. Työsuhderekisteri kattaa TEL-, LEL-, YEL- ja MYEL- eläkelakien perusteella vakuutetut. Osohenkilöille poimittiin myös työnhakutiedot työnhakijarekisteristä vuoden 1984 osalta.

Työvoiman liikkuvuutta tarkasteltiin solmittujen työsuhteiden, purkautuneiden työsuhteiden ja työsuhteiden keston avulla. Näille saatiin taustamuuttujiksi työvoimatutkimuksen otos- ja vastaus-

tiedot. Tällaisia tietoja ovat mm. sukupuoli, ikä, ammatti, työpaikan toimiala, koulutus.

Selvityksessä ilmeni, että työvoimatutkimukseen yhdistetty työsuhdeaineisto antoi saman kuvan naisten ja miesten sekä eri ikäryhmien liikkuvuudesta kuin pelkkä työsuhdeaineisto. Keskeinen tulos selvityksestä oli kuitenkin se että pelkästään näistä aineistoista ei voida perustaa jatkuvaa tilastoa. Tämä johtuu siitä, että aineisto on liian puutteellinen liikkuvuustarkasteluun:

- Julkisen sektorin tiedot puuttuvat kokonaan. Kun henkilölle ei löydy tietoja työsuhderekisteristä, hän voi olla joko työssä julkisella sektorilla tai sitten työvoiman ulkopuolella. Työvoimatutkimuksestakaan ei saada riittävän täsmällistä täydentävää tietoa. Työmarkkinoiden kokonaiskuvan rakentaminen ei ole mahdollista.
- Työvoimatutkimuksen poikkileikkausajankohtaa koskeva tieto on "hatara" taustatieto. Työvoimatutkimuksesta odotettiin saatavan lisätiedoiksi koulutus-, ammatti- ja työpaikkatiedot. Nämä tiedot ovat henkilöillä, koulutusta lukuunottamatta, tutkimusviikon tilanteen mukaisesti. Tästä seuraa, että ne puuttuvat osalta liikkuvaan työvoimaan kuuluvia henkilöitä, koska usein työllisyysstatustaan muuttavat henkilöt ovat epävarmimmin määriteltäviä ja mittausvirheet ovat suurimpia.
- ETK:n työsuhdeaineiston tieto on niukka. Ei esimerkiksi tiedetä, onko rekisterissä oleva työsuhde henkilön päätyö vai sivutyö.
- Lisäksi työvoiman liikkuvuuden tarkastelu työeläkeaineistosta supistuu usein TEL:n piiriin kuuluviin työntekijöihin, koska tämän lain piiriin kuuluvat työsuhteet rekisteröidään täsmällisimmin.

Liikkuvuustilastojen tuottamiseksi olisi aineistoa parannettava esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- Lisätään julkisen sektorin tiedot aineistoon.
- Työvoimatutkimuksen haastattelussa kysytään lisätietoja henkilön eri työsuhteista ja työssäkäynnistä vuoden aikana.

- ETK:n työsuhderekisterin työsuhdetietoihin otetaan lisää taustatietoa. Esimerkiksi kertyvän työeläkkeen määrästä voidaan päätellä, mikä on henkilön tärkein työsuhde.

Selvityksen mukaan tällaisen aineiston avulla voidaan kuitenkin arvioida työvoimaministeriön työnvälitystoimintaa, joka on keskeinen työvoiman liikkuvuuteen vaikuttava työvoimapolitiittinen tekijä. Työsuhdeaineisto mahdollistaa työnvälityksen markkinaosuuden ja työnvälityksen asiakkaiden työsuhteiden selvittämisen.

Helsingissä joulukuussa 1987

Olavi E. Niitamo

Päivi Keinänen

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	5
1. Aineisto	7
Aineiston rajoitukset	8
Työvoiman liikkuvuuden tarkastelu ja raportin rakenne	8
2. Työsuhteiden solmiminen ja purkautuminen vuoden aikana	10
Työllisyyden suhdannevaihtelu	10
Työllisyyden kausivaihtelu	11
Nuorten osuus solmituista ja puretuista työsuhteista	12
Naisten osuus solmituista ja puretuista työsuhteista	12
Työvoiman liikkuvuus ja työsuhteiden keston mittaaminen	14
3. Henkilöiden vuoden aikana voimassa olleet, alkaneet ja päättyneet työsuhteet	16
Useita työsuhteita samalle työnantajalle	21
4. Työsuhteiden kesto	22
Miesten ja naisten työsuhteiden kesto	23
Työsuhteen kesto ja koulutus	25
Työsuhteen kesto, työaika ja ammatti	25

TIIVISTELMÄ

Noin 34 000 henkilön otokselle työikäisestä väestöstä poimittiin työsuhdetiedot ETK:n työsuhde-rekisteristä vuodelta 1984. Otos oli sama kuin työvoimatutkimuksen vuoden 1984 I neljänneksen otos, ja näillä henkilöillä oli myös työvoimatutkimuksessa haastatteleamalla saadut työllisyystiedot. Työvoimatutkimustiedot koskevat yhtä ajankohtaa, tutkimusviikkoa, joka oli joko tammi-, helmi- tai maaliskuussa.

Työsuhderekisteri sisältää tiedot yksityisen sektorin niistä työsuhteista, jotka kartuttavat työeläkettä TEL-, LEL-, YEL- tai MYEL-lain mukaan. Rekisteristä löytyi tieto vuoden aikana voimassa olleesta työsuhteesta tai yrittäjyydestä noin 60 %:lle 15 - 64-vuotiaasta väestöstä.

Työsuhdeaineistoa tarkasteltiin pelkästään työsuhteista lähtien ja liittäen työsuhdetiedot henkilöihin ja työvoimatutkimuksen vastaustietoihin. Yhdellä henkilöllä voi olla useita työsuhteita, jolloin työsuhteiden tarkastelu sinänsä ja työsuhteet liitettynä henkilöihin ei ole sama asia.

Sekä pelkästä työsuhdeaineistosta että henkilöistä lähtevästä tarkastelusta saatiin sama liikkuvuuden peruskuva. Tämä kuva perustuu paljolti vain TEL-työsuhteissa olleisiin:

- TEL-työsuhteiden virrasta vuoden aikana puolet on nuorten, alle 25-vuotiaitten, työsuhteiden solmimisia ja purkamisia. Suuri osa tästä liittyy kesätyöpaikkoihin. Nuorilla oli kuitenkin useammin vain yksi työpaikka vuoden aikana kuin muulla "liikkuvalla väestöllä".

- TEL-aloilla naiset ovat liikkuvampaa työvoimaa kuin miehet. Naisilla on huomattavasti enemmän lyhyitä, vuoden aikana alkaneita ja päätyneitä työsuhteita. Sen lisäksi naisilla on huomattavasti vähemmän pitkiä, yli kymmenen vuoden ja yli kahdenkymmenen vuoden työsuhteita. Tässä on kuitenkin muistettava, että puhutaan vain TEL-aloista. Varsinaiset kausityöalat kuuluvat LEL:n piiriin ja ne ovat hyvin miesvaltaisia. Toisaalta naisia on julkisen sektorin palkansaajina huomattavasti enemmän kuin miehiä. Julkisen sektorin työsuhteiden kestot ovat luultavasti keskimäärin pidempiä kuin yksityisen sektorin.

Mielenkiintoinen seikka oli, että niistä joilla oli useita työsuhteita vuoden aikana, joka seitsemännellä oli vähintään kaksi työsuhdetta samaan

työnantajaan. Tästä joukosta oli puolet alle 25-vuotiaita ja naisia hieman enemmän kuin miehiä. Työvoimatutkimuksessa neljäsosalla toiminnan laatu oli opiskelija ja noin kymmenesosalla työtön. Vapaaehtoinen liikkuvuus työvoimaan ja siitä pois voisi olla kysymyksessä osalla, mm. opiskelijoilla, mutta esimerkiksi työttömällä tuntuisi olevan kysymyksessä pikemminkin jatkuvan työn puute.

Miesten työsuhteiden keskimääräiset kestot ovat pidempiä kuin naisten. TEL:n piirissä miesten vuoden lopussa voimassa olleen työsuhteen keskimääräinen kesto oli 8,8 vuotta ja naisten 7,7 vuotta. YEL:n piiriin kuuluneessa yrittäjyydessä vastaavat kestot olivat 9,9 vuotta ja 8,6 vuotta. MYEL:n piirissä oli yllättäen naisilla pidempi yrittäjyyden kesto (19,6 vuotta) kuin miehillä (16,4 vuotta).

Henkilön koulutustaso vaikutti yksinään vain vähän työsuhteen pituuteen. Yleensä työsuhde oli lyhyempi tutkinnon suorittaneilla kuin henkilöillä, joilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta. Erot työsuhteiden kestoissa eivät olleet suuria.

Naisille tyypillisistä lyhyistä työsuhteista suuri osa on palvelutyössä, tyypillisistä näille näyttää olevan myös työn osa-aikaisuus.

1. Aineisto

Käsillä oleva aineisto sisältää noin 20 000 henkilön työsuhdetiedot, jotka on poimittu Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteristä. Työsuhdetiedot poimittiin työvoimatutkimuksen tammi-, helmi- ja maaliskuussa 1984 otoksessa olleille henkilöille. Työvoimatutkimuksen otos edustaa koko 15-74-vuotiasta väestöä, joten poimitut työsuhdetiedot vastaavat työikäisen väestön yksityisen sektorin työeläkevakuutustietoja.

Eläketurvakeskuksen työsuhderekisterissä ovat ne työsuhteet, jotka kartuttavat eläkettä TEL-, LEL-, YEL- tai MYEL-lain mukaan. Tämä tarkoittaa, että aineistossa ovat yksityisen sektorin työsuhteet lukuunottamatta merimieseläkelain ja kirkon eläkelain piiriin kuuluvia. Työsuhdeaineistosta puuttuvat näiden lisäksi hyvin lyhytaikaiset, ja ansiotuloiltaan vähäiset ansiotyöt, jotka eivät kuulu työeläkelakien piiriin.

Jokin työeläketieto työsuhderekisteristä vuonna 1984 löytyi 60 %:lle 15-64-vuotiasta väestöstä.(1) Yksityisellä sektorilla työskentelee tiettyä ajankohtana keskimäärin 50 % työikäisistä. Yksityisen sektorin työllisten määrä on rekisteristä laskettuna lähes sama kuin työvoimatutkimuksen mukaan. Työeläkejärjestelmään kuuluvan työsuhderekisterin ja koko työllisyyttä mittaavan työvoimatutkimuksen työllisyystiedot kuitenkin poikkeavat toisistaan: työvoimatutkimuksessa yksityisellä sektorilla työssä oleviksi määritellyt eivät aina löydy työsuhdeaineistosta eivätkä kaikki työeläkettä kartuttavat ole työvoimatutkimuksen mukaan työllisiä. Suurimmat erot aiheutuvat työvoimatutkimuksen ansiotyökäsittelyn laajuudesta verrattuna työeläkettä kartuttavaan ansiotyöhön, työeläkejärjestelmän hallinnollisista käytännöistä ja ainakin yhtä suuri on tuntemattomien tekijöiden vaikutus. Aineistojen työllisyystietojen yhtenevyyden tarkastelu on raportoitu erikseen.(2)

(1) Tässä tarkastellaan 15-64-vuotiasta väestöä, koska työeläketietoja ei 65-74-vuotiailla ole.

(2) Työvoimatutkimuksen ja Eläketurvakeskuksen työsuhderekisterin työllisyystietojen yhteensopi-
vuus, Liikkuvuusselvitys osa 2, Muistio 111, 1987.

Aineiston rajoitukset

Se, että aineistosta puuttuvat kokonaan julkisen sektorin työsuhteet, rajoittaa työvoiman liikkuvuuden tutkimista. Se estää liikkuvuuden tutkimista kahdella tavanomaisella tarkastelutavalla:

- henkilöiden työmarkkinasidonnaisuutta laskemalla heidän työssäolokuukausien lukumäärä tiettyinä vuon-
na

- tarkastelemalla vuoden aikana henkilöiden siirtymistä työmarkkinoilla: työpaikan vaihtoa, siirtymistä työvoiman ulkopuolelle ja työvoiman ulkopuolelta työvoimaan.

Nämä tarkastelutavat eivät sovi tähän aineistoon, koska henkilö on voinut siirtyä yksityiseltä sektorilta julkisen sektorin palvelukseen tai työvoiman ulkopuolelle; työsuhteaineistosta henkilö puuttuu molemmissa tapauksissa. Työvoiman liikkuvuuden tarkastelu rajoittuu siten yksityisen sektorin työsuhteiden - täsmällisesti ajatellen: työeläkettä kartuttavien työsuhteiden - solmimisen ja päättymisen sekä niiden pituuksien tutkimiseen.

Julkisen sektorin puuttumisen ohella toinen työsuhteaineiston hankaluus on se, että ei tiedetä, onko rekisterissä oleva työsuhde henkilön päätyö vai esimerkiksi yksi monista sivutöistä. Kaikki työsuhteet ovat samanarvoisia, vaikka ne työajaltaan vaihtelevat aivan vähäisestä ansiotyönteosta kokopäiväiseen työhön.

Kolmantena huomioonotettavana seikkana on se, että työsuhteet ja yrittäjäjaksot ilmenevät eri tavalla rekisterissä riippuen eläkelaista, jonka piiriin ansiotyö kuuluu.

Työvoiman liikkuvuuden tarkastelu ja raportin rakenne

Luvussa 2 käsitellään työsuhteaineistoa sellaisena kuin se on poimittu työsuhderekisteristä.

Luvussa 3 tarkastellaan aineistoa, jossa työsuhtetiedot on liitetty työvoimatutkimustietoihin. Työsuhteiden solmimisia ja purkautumisia tarkastellaan lähtien henkilöistä.

Kun työvoimatutkimustietoja käytetään taustatietoina, ne ovat työvoimatutkimuksen tutkimusviikolta, joka oli tammi-, helmi tai maaliskuussa. Käytettäviä taustatietoja ovat koulutus, työpaikan toimiala, työaika sekä ammattitieto. On tietenkin kyseenalaista käyttää työpaikkaa koskevia tietoja, koska ne voivat olla eri työpaikasta kuin mikä on rekisterissä. Toinen hankaluus on se, että työpaikkatiedot ovat vain työllisillä ja ne puuttuvat osalta henkilöitä (19 %), jotka kuitenkin ovat rekisterissä.

Neljännessä luvussa tarkastellaan vuoden lopussa voimassa olleiden ja vuoden aikana päättyneiden työsuhteiden kestoja.

Kun työsuhteiden tarkastelu lähtee henkilöistä ja henkilöä kohti on sallittu vain yksi työsuhde, joudutaan TEL-työsuhteissa virheellisiin mittauksiin: kaikki työsuhteet eivät tule mitatuksi. Virheet vaikuttavat keskimääräiseen keston kuitenkin vain vähän; tässä saadut työsuhteiden keskimääräiset kestot ovat hyvin lähellä niitä, joita on laskettu työsuhdeaineistosta.

2.

Työsuhteiden solmiminen ja purkautuminen vuoden aikana

Työllisyyden suhdannevaihtelu

Työsuhteiden solmimiseen, kuten työllisyyteen, liittyy sekä suhdanne- että kausivaihtelua. Vain yhden vuoden työsuhteaineistossa työllisyyden suhdannevaihe näkyy vain vähän. Työvoimatutkimuksen mukaan työllisyys kasvoi vuonna 1984 noin 1,0 %. Myös TEL:n piiriin kuuluneita työsuhteita solmittiin enemmän kuin niitä päättyi. Samoin yrittäjävakuutuksia (YEL) alkoi enemmän kuin niitä päättyi. Maatalouden työllisten määrän lasku (työvoimatutkimuksen mukaan noin 2 %) näkyy myös maatalousyrittäjävakuutuksissa: maatalousyrittäjien työeläkevakuutusjaksoja päättyi enemmän kuin niitä syntyi uusia.

Taulukko 1. TEL:n, YEL:n ja MYEL:n piiriin kuuluvien työsuhteiden ja yrittäjäjaksosten solmiminen ja päättyminen vuonna 1984

	Vuoden 1984 aikana voimassa olleet 1)	Alkaneiden työsuhteiden osuus	Päättyneiden työsuhteiden osuus
TEL:n piiriin kuuluneet työsuhteet	16 971	30 %	28 %
YEL:n piiriin kuuluneet yrittäjäjaksot	1 472	11 %	7 %
MYEL:n piiriin kuuluneet yrittäjäjaksot	2 412	3 %	5 %

1) Tämä työsuhteiden määrä saatiin, kun 33 964 hengen otokselle poimittiin tiedot työsuhderekisteristä.

Työllisyyden kausivaihtelu

Yrittäjien työeläkejaksojen alkamisessa ja päättyemisessä ei ole kausivaihtelua, ellei oteta huomioon sitä, että neljännes vakuutuskausista alkoi tammi-kuussa. Liikkuvuus on yrittäjätoiminnassa luonnollisesti vähäisempää kuin palkansaajilla ja se, että yrittäjäeläkelakien piiriin kuuluu vain vähintään neljä kuukautta jatkuva yrittäjyys, estää liikkuvuuden näkymistä.

LEL-alojen työllisyyden kausivaihtelu näkyy siinä, että eniten LEL-vakuutuksia on kesäkuusta lokakuuhun. LEL:n piiriin kuuluneiden työsuhteiden jatkuvuuden tarkastelu on hankalaa kuukausittain katkeavan maksatussysteemin vuoksi. Työsuhteen keston selvittäminen vaatisi työnantajatietojen vertailua peräkkäisinä kuukausina.

Työsuhteiden solmimisen ja purkamisen kausivaihtelu näkyy selvästi vain TEL:n piiriin kuuluvissa työsuhteissa. TEL-työsuhteiden määrä on suurimmillaan kesäkuukausien aikana. Solmittujen määrä on korkeimmillaan kesäkuussa ja päättyneiden vastavasti elokuussa.

Taulukko 2. Nuorten, naisten ja alle kolme kuukautta kestäneiden TEL-työsuhteiden osuus solmituista ja purkautuneista työsuhteista vuoden aikana

	Vuoden 1984 aikana	
	solmitut TEL-työsuhteet	päättäneet TEL-työsuhteet
Työsuhteiden lukumäärä, yht.	4975	4677
-Nuorten osuus	52 %	46 %
-Naisten osuus	50 %	50 %
-Alle 3 kuukautta kestäneiden työsuhteiden osuus	---	36 %

Nuorten osuus solmituista ja puretuista työsuhteista

Vuoden aikana solmittujen ja päättäneiden työsuhteiden virrasta suuri osa on nuorten, alle 25-vuotiaiden, liikkumista työvoimaan ja työvoiman ulkopuolelle. Vuoden aikana alkaneista TEL-työsuhteista nuorten osuus on 52 % ja päättäneistä 46 %. Suuri osa tästä liikkuvuudesta on kesätyöpaikkoihin liittyvää: puolet nuorten alkaneista työsuhteista ajoittuu touko-, kesä- tai heinäkuuhun ja vastaavasti puolet päättäneistä heinä-, elo- tai syyskuuhun. Nuorten osuudet liikkuvuudesta ovat suuria, kun tiedetään, että heidän osuutensa työssä olevista on vain vajaa viidennes.

Naisten osuus solmituista ja puretuista työsuhteista

Kuukauden lopussa voimassa olleista TEL-työsuhteista on naisten työsuhteita alle puolet. Osuus vaihtelee kuukaudesta riippuen 46 %:sta - 48 %:iin. Naisten osuus vuoden aikana alkaneista samoin kuin päättäneistä työsuhteista on kuitenkin hieman yli puolet. Naiset toisin sanoen ovat liikkuvampaa työvoimaa kuin miehet. Täytyy kuitenkin muistaa, että tarkastelun kohteena on vain yksityinen sektori ja TEL:n piiriin kuuluvat työsuhteet. Naispalkansajista työskentelee julkisella sektorilla yli 40 %, miehistä vain 25 %.

Julkisella sektorilla voisi olettaa työsuhteiden olevan keskimäärin pidempiä kuin yksityisellä sektorilla, ja joka tapauksessa näiden työsuhteiden kesto vaikuttaa naisten työmarkkinaliikkuvuuden kokonaiskuvaan. Lisäksi tarkastelusta ovat poissa varsinaiset lyhyiden työsuhteiden alat, LEL:n piiriin kuuluvat työsuhteet, jotka ovat tyypillisesti miesvaltaisia.

Taulukoista 3 ja 4 näkyy, että lyhyet työsuhteet ovat useammin naisten työsuhteita kuin miesten. Naiset tekevät enemmän lyhytaikaisia, ilmeisesti kausiluontoisia töitä. Tämä näkyy siinä, että vuoden aikana päättyneistä lyhyistä työsuhteista suurin osa on naisten työsuhteita.

Miesten ja naisten työsuhteiden toinen ero on se, että naisilla on huomattavasti vähemmän pitkiä, yli kymmenen vuoden työsuhteita, kuin miehillä.

Taulukko 3. Kuukauden lopussa voimassa olleiden TEL-tösuhteiden kestot, keskimäärin vuonna 1984

	Naiset	Miehet
Työsuhteita voimassa kuukauden lopussa (keskimäärin v.1984)	5826	6784
Työsuhteiden keston jakauma työsuhteet, yht.	100 %	100 %
Alle 4 kk	10	8
4 kk - alle 1 v.	13	12
1 v. - alle 10 v.	48	47
yli 10 vuotta	30	34

Taulukko 4. Vuoden aikana 1984 päättyneiden työsuh-
teiden kesto

	Naiset	Miehet
Työsuhteita päättynyt vuonna 1984	2361	2316
Työsuhteiden keston jakauma työsuhteet, yht.	100	100
Alle 4 kk	49	44
4 kk - alle 1 v.	23	22
1 v. - alle 10 v.	22	26
yli 10 vuotta	6	8

Työvoiman liikkuvuus ja työsuhteiden keston mittaaminen

Kun tarkastellaan alkaneita ja päättyneitä työsuhteita vuoden aikana ja niiden määrä suhteutetaan koko vuoden aikana voimassa olleisiin työsuhteisiin, saadaan kuva, että työmarkkinoita hallitsevat lyhyet työsuhteet. Vuonna 1984 aikana voimassa olleista TEL-työsuhteista oli alkanut 30 % ja päättyi 28 %. Päättyneistä työsuhteista oli alle 3 kuukautta kestäneiden osuus runsas kolmannes (36 %).

Kuva muuttuu erilaiseksi, jos tarkastellaan tiettyinä poikkileikkausajankohtana voimassa olleita työsuhteita. Esimerkiksi kuukauden lopussa voimassa olleista työsuhteista alle kolme kuukautta kestäneiden osuus vaihteli kuukaudesta riippuen 6 - 12 %:iin.

Työsuhteiden kestojen mittaaminen onkin ongelmallista:

- Kun mitataan vuoden aikana päättyneiden työsuhteiden kestoja, lyhyet työsuhteet tulevat yliedustetuiksi. Lyhyet työsuhteet tukevat yliedustetuiksi silloin, kun työmarkkinoilla on paljon lyhyitä työsuhteita, koska niiden päättymisiä sattuu aikavälille enemmän kuin pitkien työsuhteiden päättymiä.

- Tietyllä hetkellä voimassa olevien työsuhteiden joukossa lyhyet työsuhteet ovat sitä vastoin aliedustettuina, koska pitkien työsuhteiden todennäköisyys olla voimassa on suurempi kuin lyhyiden työsuhteiden. Jos mittaus tehdään esimerkiksi vuoden välein, jäävät kaikki mittausajankohtien välillä voimassa olleet työsuhteet pois. Toinen ongelma tässä mittauksessa on se, että työsuhde tulee mitatuksi vain sen alkamisesta mittausajankohtaan saakka: työsuhteen loppuosa jää pois (esim. Sääsäski, 1985).

3. Henkilöiden vuoden aikana voimassa olleet, alkaneet ja päättyneet työsuhteet

Edellä on tarkasteltu työsuhteita ja yrittäjäjaksoja sillä tavalla kuin ne näkyvät työsuhderekisterissä. Yhdellä henkilöllä saattaa olla useita työsuhteita, minkä takia työsuhteiden tarkastelu sinänsä ja työsuhteet liitettynä henkilöihin ei ole sama asia. Tästedes työsuhteita tarkastellaan lähtien henkilöistä.

Työsuhdetiedot liitettiin työvoimatutkimuksen vastaustietoihin. Työvoimatutkimuksen 15 - 64-vuotiasta väestöä vastaava otos oli 33964 henkilöä. Tästä jäi kadoksi 4 % ja vastanneiden määrä oli 32642 henkilöä. Työsuhderekisteristä löytyi työeläketieto 60 %:lle.

Taulukko 5. Työvoimatutkimuksen otos (vastanneet) ja työsuhderekisterin tiedot

		%
Työvoimatutkimus, 15-64-vuotiaat	32642	100
-on tieto työsuhderekisterissä vuonna 1984	19729	60
-on TEL-työsuhde	13932	43
-on LEL-työsuhde	3858	12
-on YEL-yrittäjyys	1392	4
-on MYEL-yrittäjyys	2368	7

Rekisterissä olleista henkilöistä 9 %:lla oli usean eri eläkelain piiriin kuuluneita työsuhteita vuoden aikana. Maatalousyrittäjillä oli usein MYEL:n lisäksi joko TEL:n tai LEL:n piiriin kuuluneita työsuhteita. Samoin monella oli sekä TEL:n että LEL:n piiriin kuuluneita työsuhteita vuoden aikana. Samanaikaisesti useamman kuin yhden eläkelain piiriin kuului 3 % työeläkevakuutetuista.

Työvoiman liikkuvuutta kuvastaa se, että tammi-, helmi- tai maaliskuussa työvoimatutkimuksen tutkimusviikolla työttömänä olleista puolella oli vuoden aikana jokin työsuhde. Samoin opiskelijoista puolella oli vuoden aikana työsuhdetieto. Sillä

hetkellä varusmiehinä olleista peräti 70 %:lla oli vuoden aikana työeläketieto. Selvennykseksi siitä, että kyseessä on muutakin kuin työllisyystietojen eroavuus, taulukossa 6 on sarake, jossa on työllisyystiedot verrattuna samalta ajankohdalta.

Taulukko 6. 15-64-vuotiaat työvoimatutkimuksen toiminnan laadun ja työsuhderekisterin tietojen mukaan

	TVT, 15-64- vuotta	Oli jokin työ- eläketieto vuonna 1984	%	Oli työeläke- tieto TVT:n tutkiviikolla	%
Yhteensä	32642	19729	60	49	
Työllinen	22649	16009	71	67	
Työtön	1668	839	50	12	
Varusmies	300	215	72	23	
Opiskelija	3782	2048	54	4	
Työkyvytön, eläkkeellä	2664	212	8	5	
Kotit.hoit.	1437	345	24	13	
Muu	142	61	43	16	

Työttömiltä oli vuoden aikana useimmin tieto LEL-alojen työsuhteesta, työttömyys LEL-aloilla on korkea. Opiskelijoilla ja varusmiehillä oli useimmin TEL:n piiriin kuulunut työsuhde, mutta joka viides oli LEL-aloilla. Pääasiassa omaa kotitalouttaan hoitavat olivat TEL:n ja LEL:n ohella usein MYEL:n piirissä.

Työsuhteiden solmimista ja purkamista tarkastellaan tarkemmin TEL-työsuhteessa olleilta. Kaikista niistä, jotka kuuluivat vuoden aikana TEL:n piiriin, 87 %:lla oli yksi työsuhde, 13 %:lla oli vähintään kaksi työsuhdetta. Tähän jälkimmäiseen joukkoon kuuluvat tietysti ne, jotka ovat vaihtaneet työpaikkaa (ja molemmat työpaikat ovat TEL:n piirissä). Muut kuin työvoimatutkimuksessa työlliset ovat hyvin liikkuvaa työvoimaa (ks.taulukko 7). Heillä on useampia työsuhteita, he ovat solmineet ja purkaneet keskimääräistä enemmän työsuhteita. Tästä päätellen työvoimatutkimuksessa tammi-, helmi- tai maaliskuussa mitattu toiminnan laatu vastaa jossain määrin pääasiallista toimintaa. Kun työvoiman kysyntä on alimmillaan (kuten se on ensimmäisellä neljänneksellä) osa kausityövoimasta on työvoiman ulkopuolella tai työttömänä.

Taulukko 7. Työikäinen väestö työvoimatutkimuksen toiminnan ja TEL-työsuhteiden solmimisen ja päättämisen mukaan

Työvoimatutkimustieto	TEL-työsuhteet vuonna 1984				
	Oli voimassa TEL-työsuhde vuoden aikana	Useampi kuin yksi TEL-ts	Väh. yksi työsuhde alkoi	Väh. yksi työsuhde päättyi	Väh yksi työsuhde alkoi ja päättyi
		%	% *)	% *)	% *)
Yhteensä	13933	13	15	13	16
Työllinen	11754	12	11	14	7
Työtön	401	20	42	16	49
Varusmies	151	18	44	11	33
Opiskelija	1359	17	32	4	73
Työkyvytön tai eläkk.	100		8	11	17
Omaa kotital. hoitava	138	18	46	12	38
Muu	30

*)Taulukossa "alkaneet" -sarakkeeseen ei sisälly työsuhteita, jotka myös päättyivät vuoden aikana, vaan ne ovat sarakkeessa "alkaneet ja päättyneet". Samalla tavalla myös "päättäneet"-sarakkeessa.

Osa tästä liikkuvuudesta (taulukko 7) esittää vakaampia virtoja kuin kausityövoimaa. Esimerkiksi kotitaloustyötä tekevästä melkein puolella työsuhde alkoi ilman että se päättyi samana vuonna. Myös työttömistä ja varusmiehistä suurella osalla työsuhde alkoi mutta ei päättynyt, tänä vuonna. Sitä vastoin opiskelijoista kolmella neljäsosalla työsuhde alkoi ja päättyi samana vuonna. (Osuudet laskettu niistä, joilla oli TEL-työsuhde voimassa vuonna 1984, ei koko työikäisen väestön ryhmästä.)

Taulukko 8. Naisten ja miesten TEL-työsuhteiden solmiminen ja purkaminen vuoden aikana

ikä	NAISET On TEL- työsuhde	Useampi kuin yksi työsuhde %	Ainakin yksi alkoi % *)	Ainakin yksi päätyi % *)	Ainakin yksi alkoi ja päätyi % *)
Yhteensä	6526	14 (898)	15 (993)	13(878)	17(1122)
15 - 19	741	23	28	11	65
20 - 24	973	22	28	21	30
25 - 29	878	16	20	17	12
30 - 34	937	12	11	12	9
35 - 39	936	11	12	11	7
40 - 44	593	9	9	8	5
45 - 49	553	8	6	8	7
50 - 54	465	6	3	10	4
55 - 59	301	5	3	16	3
60 - 64	145	7	2	30	5

MIEHET

Yhteensä	7413	12(892)	15(1096)	13(960)	14(1042)
15 - 19	700	16	28	13	54
20 - 24	1109	19	27	17	28
25 - 29	1196	15	18	16	11
30 - 34	1116	12	13	13	7
35 - 39	1090	11	10	9	6
40 - 44	678	7	7	8	4
45 - 49	628	7	7	8	4
50 - 54	479	5	4	9	3
55 - 59	276	4	3	20	2
60 - 64	139	7	3	27	7

*) Prosentit on laskettu ensimmäisestä sarakkeesta, ts. niistä joilla ko. ikäryhmässä oli TEL-työsuhde voimassa vuoden aikana. "Alkaneet", "päättyneet" ja "alkaneet ja päättyneet" -sarakkeet ovat erillisiä kuten edellisessä taulukossa.

Taulukon 8 perusteella naisten liikkuvuus työmarkkinoilla on TEL-aloilla hieman suurempaa kuin miesten. Selvin ero 15 - 19-vuotiaiden ikäryhmässä.

Taulukkoa 8 on verrattava tuloksiin, joita saatiin työsuhteaineistosta: työsuhteiden virrasta naisten osuus on puolet, vaikka heidän osuutensa tietyllä hetkellä voimassa olleista työsuhteista on alle

puolet. Kun liikkuvuutta tarkastellaan lähtien henkilöistä, tulos on sama. TEL-aloilla henkilöistä, joilla työsuhde alkoi tai päättyi vuoden aikana, puolet oli naisia.

Naisilla ja miehillä oli työsuhteiden virroissa eroa sillä tavalla, että miesten osuus oli suurempi sekä alkaneista että päättäneistä työsuhteista. Naisten osuus oli sitä vastoin huomattavasti suurempi niistä joilla työsuhde alkoi ja päättyi saman vuoden aikana.

Työsuhdeaineistosta laskettuna nuorten osuus alkaneista TEL-työsuhteista oli 52 % ja päättäneistä 46 %. Nuorten osuus henkilöistä, joilla työsuhde alkoi vuoden aikana, oli 57 % ja vastaavasti vuoden aikana työsuhteen päättäneistä henkilöistä 50 %. Näistä osuuksien eroista voi päätellä, että "liikkuvasta työvoimasta" muilla kuin nuorilla on useampia työsuhteita. Tämä tuntuisi luonnolliselta, kun alle 25-vuotiaista suuri osa on opiskelijoita, ja heidän työssään käyntinsä on usein loma-aikaista kesätyötä. Muu liikkuva väestö on liikkuu koko vuoden aikana.

Työvoimatutkimuksen taustatietojen mukaan liikkuvuus korostui muutamissa selvästi naisvaltaisissa ammattiryhmissä, mutta myös muutamissa tyyppillisissä miesten ammateissa:

- myyjät
- konttorityöntekijät
- sihteerit
- siivoojat
- emännät, kokit, keittäjät
- metalli- ja konepajatyöntekijät
- tieliikenteen kuljetustyötä tekevät.

Työpaikan toimialan mukaan vaihtuvuus oli suurinta:

- vähittäiskaupassa
- ravintola- ja majoitustoiminnassa
- liike-elämää palvelevassa toiminnassa
- opetus- ja tutkimustoiminnassa
- yksityisissä palveluksissa

Useita työsuhteita samalle työnantajalle

Mielenkiintoinen seikka oli, että siitä joukosta, jolla oli useita työsuhteita, osa työsuhteista oli samalla työnantajalla. Lähes puolet tästä joukosta oli alle 25-vuotiaita. Naisia oli hieman enemmän kuin miehiä. Toiminnaltaan he olivat usein työllisiä, opiskelijoita tai työttömiä. Naistyöntekijät, joilla oli tällaisia työsuhteita, tekivät yleisimmin toimistotyötä, myyntityötä tai palvelutyötä emäntinä, tarjoilijoina tai siivoojina. Miestyöntekijät olivat useimmin teollisessa työssä, teknisessä ja luonnontieteellisessä työssä, tieliikenteen kuljetustyössä ja palvelualan vartiointi- ja kuljetustyössä.

Tästä aineistosta ei päästä selville, onko kysymyksessä vapaaehtoinen liikkuvuus työvoimaan ja siitä pois vai onko kysymyksessä työnantajan käyttämästä työvoimareservistä. Vapaaehtoisuus voisi olla kysymyksessä opiskelijoilla, työttömillä tuntuisi pikemminkin olevan kysymyksessä jatkuvan työn puute.

Taulukko 9. Henkilöt, joilla oli vähintään kaksi työsuhdetta samalla työnantajalla vuoden aikana

	Yhteensä henkilöitä, %	
Yhteensä	256	100
-joista naisia	151	59
-joista alle 25- vuotiaita	120	47
-joista TVT:n mukaan työttömiä	23	9
-joista TVT:n mukaan opiskelijoita	59	23
-joista TVT:n mukaan työllisiä	161	63

4.
Työsuhteiden kesto

Alussa jo mainittiin, että työsuhteiden kestoja laskettaessa joudutaan TEL-tösuhteiden osalta virheellisiin mittauksiin. Kun henkilöillä oli useita työsuhteita voimassa vuoden lopussa, valittiin mitattavaksi näistä kestoltaan pisin. Tämän ajateltiin olevan henkilön "tärkein" työsuhte. Noin kolmella prosentilla TEL-tösuhteisista oli useampi kuin yksi työsuhte voimassa.

Vielä virheellisempiin mittauksiin joudutaan laskettaessa vuoden aikana päättyneitä työsuhteita. Enemmän kuin yksi päättynyt työsuhte oli 2,4 %:lla. Tällöinkin henkilölle valittiin pisin päättynyt työsuhte. Osa lyhyistä työsuhteista jäi tällöin pois.

Yrittäjien suhteen tällaisia ongelmia ei ole, koska paria poikkeusta lukuunottamatta henkilöillä oli vain yksi saman yrittäjäläkelain mukainen yrittäjyys vuoden aikana.

Virheet vaikuttivat kuitenkin vain vähän keskimääräiseen kestoön. Tässä saadut kestot ovat hyvin lähellä niitä, joita on esitetty työsuhteaineistosta laskettuna.(1)

Taulukko 10. Henkilöiden työsuhteiden keskimääräinen kesto eri eläkelakien mukaan

	Vuoden lopussa voimassa olleet	Vuoden aikana päättyneet
	vuotta	
TEL	8,3	2,7
YEL	9,4	11,2
MYEL	17,9	24,3

TEL-tösuhteiden joukossa on paljon lyhyitä työsuhteita ja vuoden aikana päättyneiden työsuhteiden keskimääräinen kesto on huomattavasti lyhyempi kuin vuoden lopussa voimassa olleiden työsuhteiden kesto.

(1) Ks. Niilo Sääsäski: Työsuhteiden kesto, Työvoimakatsaus 1985/1.

Yrittäjäeläkevakuutuksissa lyhytaikaisimmat eivät tule edes näkyviin työeläkejärjestelmässä ja yrittäjätoiminnan kestot ovat yleisesti niin pitkiä, että vuoden aikana päättyneiden yrittäjätoimintojen keskimääräinen kesto on pidempi kuin vuoden lopussa voimassa olleiden keskimääräinen kesto.

Miesten ja naisten työsuhteiden kesto

Miesten työsuhteiden keskimääräiset kestot ovat pidempiä kuin naisten. Vuoden lopussa voimassa olleen TEL-tösuhteen keskimääräinen kesto oli miehillä 8,8 vuotta ja naisilla 7,7 vuotta. Ero on selvä joka viisivuotisikäryhmässä.

Taulukko 11. Naisten ja miesten vuoden lopussa voimassa olleen (pisimmän) TEL-tösuhteen kesto ikäryhmittäin, kesto vuosia

	Naiset	Miehet
Yhteensä	7,7	8,8
15-19	0,9	1,0
20-24	2,1	2,3
25-29	4,5	4,4
30-34	6,5	7,0
35-39	8,3	9,4
40-44	10,4	12,1
45-49	11,7	14,9
50-54	14,0	18,7
55-59	15,9	19,2

Taulukko 12. YEL:n ja MYEL:n piiriin kuuluneiden yrittäjäjaksojen kestot

	Vuoden lopussa voimassa olleet	Vuoden aikana päättyneet
	kesto vuosia	
<u>Naiset</u>		
YEL	8,6	10,9
MYEL	19,6	23,8
<u>Miehet</u>		
YEL	9,9	11,3
MYEL	16,4	24,8

Yrittäjyyden kestossa erot naisten ja miesten välillä eivät ole suuria. Poikkeuksena yleisestä on se, että naisilla MYEL:n piiriin kuulunut vuoden lopussa voimassa ollut yrittäjyys on pidempi kuin miehillä. MYEL:n piiriin kuuluneista yrittäjistä naisia on puolet, YEL:n piiriin kuuluneista vain kolmannes.

Työsuhteiden kestoista näkyy sama, mikä on havaittu työsuhteiden solmimisesta ja purkamisesta. Vuoden lopussa voimassa olleista työsuhteista tarkasteltuna naisilla ja miehillä työsuhteiden keston olennainen ero on se, että naisilla on vähemmän erittäin pitkiä työsuhteita. Naisten keskimääräinen työsuhteen kesto jää sen vuoksi lyhyemmäksi kuin miesten.

Naisia on kuitenkin TEL-aloilla enemmän kausityövoimana, ja vuoden aikana päättyneiden työsuhteiden kestot ovat naisilla huomattavasti lyhyemmät.

Taulukko 13. Henkilöiden vuoden lopussa voimassa olleiden TEL-työsuhteiden kestojen jakauma

	Molemmat sukupuolet	Naiset	Miehet
On TEL-työsuhte voimassa, yht.	11440	5257	6183
	100 %	100 %	100 %
alle 4 kk	7	7	6
4 kk - alle 1 v.	10	11	10
1 v. - alle 5 v.	29	30	28
5 v. - alle 10 v.	19	19	18
10 v. - alle 20 v.	25	26	24
väh. 20 vuotta	10	7	12

Taulukko 14. Naisten ja miesten vuoden aikana päättyneen (pisimmän) TEL-työsuhteen kesto

	Naiset	Miehet
Yhteensä, oli TEL-työsuhte	1120	1150
	100 %	100 %
alle 4 kk	20	16
4 kk - alle 1v.	28	24
1 v - alle 5 v.	33	36
5 v. - alle 10 v.	9	10
10 v. - alle 20 v.	7	8
väh. 20 vuotta	3	6

Työsuhteen kesto ja koulutus

Koulutustason noustessa työsuhde on keskimäärin lyhyempi. Poikkeuksena ovat 55 - 59-vuotiaat miehet ja 45 - 59-vuotiaat naiset. Erot työsuhteiden kestossa eivät ole suuria. Lisääkö koulutus vaihtuvuutta vai ovatko kouluttamattomat aloilla, joilla työpaikkoja kuolee ja syntyy enemmän kuin toimihenkilöammateissa?

Taulukko 15. Koulutustaso ja vuoden lopussa voimassa olleen työsuhteen kesto

ikäryhmä	35-39	45-49	55-59
	kesto vuosia		
<u>Naiset, yht.</u>	8,3	11,7	15,9
Ei perusasteen jälk. koulutusta	8,4	11,4	15,5
Keskiasteen koulutus	8,4	12,8	16,9
Korkean asteen koulutus	6,1	11,2	19,2
<u>Miehet, yht.</u>	9,4	14,9	19,2
Ei perusasteen jälk. koulutusta	10,3	15,7	17,9
Keskiasteen koulutus	9,3	14,3	21,7
Korkean asteen koulutus	7,6	12,0	20,8

Työsuhteen kesto, työaika ja ammatti

Työvoimatutkimuksen taustatietojen mukaan toimihenkilöammateissa työsuhteen keskimääräinen kesto (9,2 vuotta) on hieman pidempi kuin työntekijäammateissa (8,6 vuotta).

Osa-aikatyöllisten keskimääräinen työsuhteen kesto oli vain 4,1 vuotta.

Naisille tyypillisistä lyhyistä työsuhteista suuri osa on palvelutyössä, tyypillisistä näille näyttäisi olevan myös työn osa-aikaisuus. Kaupallisessa työssä, ts. myyjien ammattiryhmässä samoin kuin toimistutyössä oli työvoiman vaihtuvuutta keskimääräistä enemmän, mutta myös paljon pitkäaikaisia työsuhteita.

